

## SİMGELER DÜNYASININ EKRANI TELEVİZYON

Simgeler dünyası denince, insanın zihinsel yaratıcı gücünün ürünü olan bir evren akla gelir. Zihinsel yaratıcı gücün ürünlerinin maddesi yoktur. Bu nedenle simgeler, hayal dünyasına aittir. Bu simgeler, ya somut varlıkları temsil eder, ya da somutlaştırılarak varlık bulurlar. Bununla birlikte, bazı simgeler somutlaştırılmazlar ve her zaman simge olarak kalırlar. Biz kültürü, bir toplumun yaşam biçimi olarak kabul edelim. Bu yaşam biçimiyle ilgili olan tüm tinsel ve özdeksel öğelere de kültür varlıkları adını verelim. İnsanlık tarihi boyunca, bu kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması simgeler aracılığıyla olmuştur. İnsanlığın ilk aşamalarında, kültür, sözel bir biçimde aktarılmıştır. Bu dönemde kültür, genellikle insanların belleklerinde saklanmıştır. Bu kültür, insanların yüz yüze ilişkileriyle bir insan belleğinden diğerine aktarılmıştır. Bu nedenle, insanlığın bu ilk aşamasındaki kültüre, "sözel kültür" adı verilmiştir. Bu sözel kültürün tarihsel bir boyutu bulunmaktadır. Toplumdaki yaşlılar, bu kültürün canlı taşıyıcılarıdır. Belki de, ilkel toplumlarda insanların yaşlılara saygı duymaları, atalara tapmaları, bundan ileri gelmektedir.

Yazının bulunması ve daha sonra da matbaanın icadı, sözel kültürün yerini yazı temeline dayanan bir kültürün almasına yol açtı. Bu olaylar, kültürün gelişmesine ve daha kolay bir biçimde saklanmasına olanak sağladı. Yazı kültürü, toplumdaki insanlar arasında farklılaşmalara ve ayrışmalara yol açtı. Kültürün taşıyıcısı olan simgelere ulaşabilenler, toplumda ayrıcalıklı konumlar elde etmeye başladılar. Kültürün simgesel bir biçimde saklandığı kütüphanelere ulaşmak, okuma-yazma bilmekle olanaklıydı. XIII. yüzyıldan sonra, Avrupa'da üniversitelerin kurulması din, felsefe ve bilim alanında seçkinlerin doğmasına yol açtı. Yazılı kültürün gelişmesi ve yaygınlaşması burjuvazinin doğuşuna da yol açtı. Yazılı kültürün dinin ve kilisenin tekelinden kurtulması; dinden bilim, felsefe, edebiyat ve sanat alanlarına sıçraması; Batı'da reform ve rönesansın gerçekleştirilmesini doğurdu. Yazılı kültür birikimi, sanayi toplumunu yarattı. Sanayi toplumunun simgeleri olan büyük kentler, aynı zamanda hem sanayi komplekslerinin kurulduğu ve hem de entelektüel etkinliklerin yapıldığı birer merkez konumuna geldi. Burjuva yaşamının odaklaştığı sanayi kentlerinde, büyük kütüphanelerin, üniversitelerin, sinema ve tiyatro salonlarının, büyük sanat galerilerinin toplandığı görüldü. Burjuvayı, aristokrattan ayıran birinci özellik, birincisinin sermaye ikincisinin toprağa sahip olmasıysa; ikincisi de yeni egemenlerin entelektüel niteliğe sahip olmasıydı. Burjuva, çocuğuna en arınmış bir kültürü aktarma çabasına girmişti. Böylece burjuvazi, geleneksel veya feodal toplumdan tamamen farklı bir dünya yarattı.

XX. yüzyılın son yıllarını yaşadığımız bu günlerde, dünyamızın hızlı bir değişim ve dönüşüm içinde olduğunu gözlemliyoruz. Bu hızlı değişimi televizyonun küçük ekranında, bütün insanlık seyretmektedir. Bu insanlar sadece seyirci, pasif varlıklar olarak görülmemelidir. Bu toplumsal aktörler, çeşitli derecelerde bu değişimi aynı zamanda da

yaşamaktadırlar. Bundan böyle yazılı kültür, imge biçimindeki simgelerle geniş kitlelere kolaylıkla aktarılabilmektedir. Televizyon ekranında basit kitle kültürünün aktarıldığı, geniş kitlelerin daha kolay bir biçimde pasifize edildiği biçimindeki eleştirilerle katılmamak olanaksızdır. Fakat bununla birlikte, yine basit bir televizyon ekranı aracılığıyla, dünyadaki değişimleri görme olanağı veya bir bilgisayar yardımıyla dünyanın öbür ucunda bulunan bir kütüphanede olsa bile en yeni kültürel ürünlere ulaşma olanağı bulunmaktadır.

Şimdi ele alacağımız bu yeni kültür dünyası görsel ve işitsel bir temele dayanmaktadır. 1970 yıllarında, ABD, sanayi toplumundan, bilgi toplumu dediğimiz bir aşamaya geçti. İlk televizyon gösterisi, ABD'nde 1939 yılında New York fuarında gerçekleştirildi. 1960'da TV, ABD'ni ele geçirdi, evlerin %88'inde televizyon vardı. 1962 yılında Nasa, ilk iletişim uydusunu fırlattı. 1969 yılında, Ay'dan canlı olarak yapılan röportaj, TV'nin zafer saati oldu<sup>1</sup>.

Günümüzde televizyonun altı önemli işlevinden söz edilmektedir: 1. Bilgilendirmek, 2. Çevreyi gözlemek, 3. Açıkoturumlar düzenlemek, 4. Kültürel mirası aktarmak, 5. Eğlendirmek, 6. Sattırmak. Bu altı işlev çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Bu nedenle televizyonu hitap ettiği kitleye göre ikiye ayırabiliriz: 1. Seçkinlere hitap eden programlar, 2. Sıradan halk kitlelerine hitap eden programlar. Televizyon çeşitli ülkelerde, önce kamu hizmeti olarak başladı. Başlangıçta sadece devlet televizyonları vardı. Yukardaki önemli işlevleri nedeniyle, zamanla özel televizyon yayınları başladı. Daha fazla seyirciyi çekmek ve daha fazla rating yapabilmek için, televizyon ekranlarını şiddet ve komik programlar istila etmeye başladı. Bu şekildeki programlar, başlangıçta hayret uyandıran televizyonun, tartışma konusu haline gelmesine yol açtı.

Televizyonun olumlu işlevlerinin ve etkilerinin yanında, olumsuz yönlerinin de olduğu görüldü. Şu anda, çeşitli ülkelerde, farklı derecelerde, televizyon programlarının denetlenmesi tartışılmaktadır. Televizyonun belli başlı olumsuz etkilerini şöylece belirtebiliriz: 1. Ulusal güvenliği tehlikeye sokmak, 2. Edebe aykırılık: Toplumsal değerlerden yoksun erotik eserlerin sansürü sorunu, kadınların ve çocukların istismarı sorunu, 3. Bireysel hakların korunması: Basın ve ifade özgürlüğünün kötüye kullanılması yoluyla, bireylerin karalanması ve lekelenmesi, bireylerin özel yaşamına müdahale edilmesi, 4. Televizyon yayınlarındaki tröstleşme yoluyla, çoğulcu demokrasi koşullarının bozulması, 5. Televizyonun gün geçtikçe basit kitle kültürüne yönelmesi ve böyle büyük halk kitlelerinin rafine kültürden yoksun bırakılması, 6. Televizyon programlarının halkı bilinçlendirme yerine, onları aptallaştırması ve pasifleştirilmesi, 7. Televizyonun geniş halk kitlelerinin sinema, tiyatro, bale, konferans, kütüphane, müze, sanat galerileri gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı yerlere daha az gitmelerine yol açması, 8. Öğrencilerin daha az ders çalışmalarına ve kitap okumalarına neden olması, 9. Televizyonun toplumsal ilişkileri zayıflatması ve bireysel soyutlamaları desteklemesi.

<sup>1</sup> BERTRAND, Claude Jean, "Les Médias Aux Etats-unis" , que sais-je, Paris, 1987, s.23

10. Televizyonun insanları gerçeklerden uzaklaştırması, anlık hayali zevklerle avundurması, 11. Televizyonun, insanın düşünme ve yaratıcı gücünü zayıflatması, 12. Televizyonun, kısa vadeli izleyici kitlesini artırma kaygısıyla, doğru bilgidan çok, sansasyonel olaylara yönelmesi, 13. Televizyonun, nedenden, bağlamdan ve sonuçtan yoksun, sonuçta olaylar çöplüğüne atılacak bireysel eylem ve sözlere çok fazla yer vermesi.

Televizyonun yukarda saydığımız olumlu ve olumsuz yönlerine yeni eklemeler yapılabilir. Televizyonla ilgili bu genel bilgileri verdikten sonra, televizyonun bizzat kendisini ele alalım. Televizyon, resim ile telgrafın aynı araçta bir araya gelmesiyle gerçekleşti. Resim görseli, telgraf ise işitseli temsil ediyordu. Televizyon ise aynı zamanda görsel ve işitsel olan bir araçtır. Televizyon, XX. yüzyılın ikinci yarısında görünmeye başlayan görsel ve işitsel bir temele dayanan, bilgi toplumunun kültürünün en temel öğelerinden biridir.

Görsel ve işitsel temele dayanan kültürü daha iyi anlamak için, yakın geçmişimizdeki yazı kültürüyle karşılaştırmamız gerekmektedir. Yazı kültürü, tarihsel bir boyuta dayanıyordu. Başka bir ifadeyle söylersek, yazı kültürü geçmişi aktarıyordu. Örneğin, bir kitabı okurken, hep geçmişi yeniden yaşamış olmaktadır. İşitsel ve görsel kültür ise ana, şimdiki zaman boyutuna dayanmaktadır. Görüntülerin ve sesin ışık hızıyla aktarılması nedeniyle, ekranı izleyenler, olayı yaşayanlarla aynı anı paylaşabilmektedirler. Örneğin, Körfez Savaşını yaşayan müttefik ve Iraklı askerlerin yaşadığı anı, dünyanın dörtbir yanında televizyon ekranını izleyenler de paylaştılar. Yazı kültürü "Yorumlama Çağı"nın ürünü iken, görsel ve işitsel kültür "Gösteri Çağı"nın ürünü oldu. Yazı kültüründe anlatma, yorumlama söz konusudur. Buna karşılık görsel-işitsel kültürde ise göstermek esastır.

Salomon'un söylediğine göre, fotoğraf dünyayı nesne olarak, dil ise fikir olarak sunar. Fotoğraf evrendeki sonsuz çeşitliliğin özgül yanlarını belgeleyip öne çıkarır. Dil ise onları kavranır hale getirir. Fotoğrafta bir sentaks da yoktur<sup>2</sup>.

Yazı kültüründe, gerçekler kitaplarda saklıdır. Bu konuda en önemli kaynaklar, yazılı kutsal kitaplardır. Skolastik Ortaçağ Felsefesi'nde, gördüğüne değil, kutsal kitapta yazılına inan düşüncesi egemendi. Görsel-işitsel kültürde ise, inanmanın temeli okumak değil, görmektir. Televizyon ekranında olaylar gösterilmektedir. İzleyiciler, olayları televizyonda bilfiil gördükleri için, genellikle onlardan kuşku duymamaktadırlar.

Görsel-işitsel kültürün aygıtı televizyon, görüntü aracılığıyla gerçeği yansıttığı düşüncesini doğurabilir. Gerçek, gösterilenin tam tersi olabilir. Yazı kültürünün doruğa ulaştığı aydınlanma çağı, temele akli ve mantığı koymuştu. Gerçeğin anlatımı ve yorumu, insan aklına, mantığına uymak zorundaydı. Ussal olmayanın hiçbir değeri yoktu. Ortaçağda çok güçlü olan dinlerin, "Aydınlanma Çağı"yla birlikte önemlerini yitirmesinin nedenlerinden biri de, insan aklıyla ters düşmeleri idi. "Aydınlanma Çağı"nın başlangıcında felsefenin gelişmesinin nedenini, dinsel düşüncelere getirmiş

<sup>2</sup> NEİL, Postman, çev. Akınhay, Osman, "Televizyon Öldüren Eğlence", *Ayrıntı*, İstanbul, 1994, s.84

olduğu eleştirilerde arıyabiliriz. Sanayi Devrimi'yle birlikte, belki de felsefenin tarihsel görevini yapması nedeniyle, ikinci plana itildiğini ve çeşitli bilim dallarının geliştiğini ileri sürebiliriz. Bilimin gelişmesi, kendisini teknolojide somutlaştırmasından kaynaklandı. Teknoloji, insan yaşamına büyük kolaylıklar sağladı. Bunun sonucunda, gelişmiş ülkeler üniversitelerin, yüksek okulların kurulmasını teşvik etti. Bu toplumlarda, bilim adamının statüsü, toplumsal hiyerarşik yapının üst noktalarında yer almaya başladı. Toplamların refah ve gelişmişlik ölçüsü, sanayileşme düzeyine göre değerlendirilmeye başlandı. Batı uygarlığı ve kültürü gözle görülüp, elle tutulan gerçeklik (réalité) üzerine kurulduğundan, hayal ürünü olan mitlere, ütopyalara ve duygulara yeterince yer verilmesini önledi. Belki de fizik, kimya gibi teknolojiye hizmet eden bilimlerin hızla gelişmesi, bu anlayışın ürünü oldu. Sanayi toplumunda, doğruluğundan şüphe edilmeyen aklın ve mantığın kuralları doğrultusunda oluşturulan evren anlayışının dışındaki fikirlere rağbet edilmedi. Yirminci yüzyılın son çeyreğine geldiğimizde, sanayi toplumlarının yapısal dönüşümler sonucu, yeni bir biçim ve içerik kazandığını görüyoruz. Günümüz toplumlarının temel özelliği, insanın yaratıcı hayal gücünün ürünü olan düşüncelerin, onun sistematik hale gelmiş biçimi olan bilgilerin, ona damgasını vurmasıdır. Biz bu toplumlara, sanayi toplumu değil, bilgi toplumu adını veriyoruz. Bu toplum televizyon ekranında açık bir biçimde yansımaktadır. Televizyon ekranını biraz daha geniş bir anlamda ele alıyoruz. Televizyonu, internet, faks, ekranlı telefon, tele-text kısaca tüm simge ve imgelerin geçtiği ekran anlamında kullanıyoruz. Sonuç olarak, iletişimin ve görüntünün özdeşleştiği ekrandan söz ediyoruz.

Bilgi toplumunda, sanayi toplumunda temel olan gerçeklikten, imge aşamasına geçilmektedir. İmgeleri, her zaman gerçeklikte aramanın bir anlamı yoktur. Bu nedenle, gerçeklikte zorunlu olarak var olan neden sonuç ilişkisi, parçalar arasındaki bağımlılıklar, imgeler dünyasında ortadan kalkabilmektedir. Bilgi toplumu aynı zamanda ideolijiler çağıdır. Her ideoloji, kendini oluşturan bilgileri sistematik bir görünüm altında sunma özelliğine sahiptir. İdeolojilerin kendilerini sistematik bir görünüm altında sunmalarının nedeni, hitap ettiği kitleyi ikna etme amacını taşımasındandır. Ekranla, özellikle televizyon ekranıyla, belirli bir ideolojiyi, en temel gerçekler, doğrular olarak sunmak oldukça kolaydır. Televizyonda gösterilen olguları, somut koşullardan, tarihsel boyutundan, diğer olaylarla olan bağlamından soyutlayarak verme olanağı bulunmaktadır. Günümüz insanı, çok defa doğrularını televizyon ekranında bulduğuna inanmaktadır.

Televizyon "üst araç" (meta-medium) statüsüne, yalnız dünyaya ilişkin bilgimizi değil, aynı zamanda bilme yollarına ilişkin bilgimizi de yönlendiren bir araç statüsüne yükselmiştir. Televizyon kültürü şekillendirir mi, yoksa yansıtır mı? Bu soru günümüzde anlamını yitirmiştir. Bunun nedeni, televizyonun bizim kültürümüz haline gelmeye başlamasıdır<sup>3</sup>.

---

<sup>3</sup> Neil, Postman, *age.*, s.84

Televizyon zamanla sadece bilgi vermekle kalmıyor, aynı zamanda düşünme biçimimizi de yönlendiriyor. Sonuçta televizyon aracılığıyla yönlendirilmiş insan kümeleri söz konusu oluyor. Televizyon programları belirli bir ideolojiye uygun olarak, sınırlı bir aydınlar grubu aracılığıyla hazırlanmaktadır. Bu programlar, insanda zamanla belirli beklentileri doğurmaktadır. Program yapımcıları da, bu beklentilere uygun seneryolar hazırlayarak seyircilere sunmaktadırlar. Böylece televizyon izleyicileri, anlık dahi olsa, belirli bir mutluluğa ulaşmaktadırlar. Bazı diziler, müptelalarını doğurmaktadır. Bu müptelaların sayısı bazen o denli artmaktadır ki, dizinin televizyonda gösterildiği saatlerde, sokaklarda nerdeyse insana rastlanmamaktadır. Dizinin bitiminden sonra, insanların gruplar halinde sokaklara çıktıkları gözlenmektedir. Televizyon, insanları hayal dünyasına taşımaktadır. Bu hayal dünyasında, daha önceden uyarılmış duygular ve istemler tatmin edilmektedir. İnsanın öldürmek istediği kötü ruhlu bir katilin, televizyon ekranında öldürüldüğünü, mutlu kılmak istediği iyi, hayırsever bir kişinin de mutluluğa ulaştığını görmesi, onu anlık rahatlamaya, boşalmaya, tatmin olmaya götürmektedir.

Televizyon mutluluk aracı haline gelmiştir. İnsanın bazen kendi kendisine, "ben mi televizyona bakıyorum, yoksa televizyon mu bana bakıyor" diye soracağı geliyor. Mutluluk kutusunu bütün aile üyelerinin önünde açtıktan sonra, onu kapama hiçbirimizin aklına gelmiyor!..

Fransa'da yapılan bir araştırmaya göre, 4-10 yaşındaki çocuklar 1 saat 45 dakika, 11-14 yaşındaki çocuklar ise 2 saat 1 dakika zamanlarını televizyon ekranı önünde geçirmektedirler<sup>4</sup>. ABD'nde yapılan diğer bir araştırmaya göre ise, orta öğretimde okuyan çocukların, 12 bin saat okulda, 15 bin saat TV önünde geçirdiklerini ortaya koydu<sup>5</sup>. Lisans bitirme tezi çerçevesinde, 1996 yılında, İzmir'de, "Televizyonda Şiddet İçeren Filmlerin İlkokul Öğrencileri Üzerindeki Etkileri" konusunda yaptığımız bir çalışmada, araştırma yaptığımız tüm ailelerde bir, %30 lara varan kesimlerde de iki veya daha fazla televizyon olduğunu saptadık. Alt toplumsal kesimlerin oturduğu semtlerde, çocukların denetimsiz bir biçimde televizyon izledikleri, orta toplumsal kesimlerin oturduğu semtlerde ise sınırlı da olsa, ebeveynlerin çocuklarının seyrettiği programları kontrol ettikleri ortaya çıktı. Sınırlı bir çalışma olmasına karşın, bu araştırmada da çocuklarımızın büyük bir çoğunluğunun sınırsız ve kontrolsüz bir biçimde, etkileri ve sonuçları bilinmeden televizyon izledikleri ortaya çıktı.

Çok katlı kentlerdeki yaşam biçimi, çocukları daha fazla ekran başına çekmektedir. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde, büyük kentlerde parkların, çocuk bahçelerinin çok sınırlı sayıda oluşu, sadece çocukların değil, yetişkinlerin de boş zamanlarını televizyon önünde geçirmelerine yol açmaktadır. Her gün biraz daha artan bir biçimde, ekonomik koşulların ağırlaşması orta ve alt toplumsal kesimlerin tiyatro, sinema, konser, kütüphane, müze gibi alanlardan uzaklaşmalarına, televizyon ekranına

<sup>4</sup> *L'évenement*, no.535,8 şubat 1995

<sup>5</sup> BERTRAND, Claud Jean, *age*.,s103

mahkum olmalarına yol açmaktadır. Bugün artık birçok insan için, televizyonsuz yaşam düşünülmektedir.

İnsanların akşam seyrettikleri programların konuları, gündüzleri de okullarda, işyerlerinde ve kafelerde sohbetleri oluşturmaktadır. Bunun sonucunda, toplumdan soyutlanmak istemeyen insanlar, zorunlu olarak arkadaşlarının seyrettikleri programları izlemek zorunda kalmaktadırlar. Böylece televizyon insanların sadece akşam değil, gündüz zamanlarını da yönlendirmiş olmaktadır. Böylece insanlar gece televizyonda seyrettiklerini, gündüz ezbere tekrar etmektedirler. Bütün toplum üyeleri bir koro gibi aynı şeyleri ezberleyip, hep bir ağızdan tekrarlamaktadırlar. Bu durum toplumda, belirli bir konsensüsün (consensus) doğmasına da yol açmaktadır. Belirli konuları, fikirleri konuşan toplum üyeleri, bazı ortak değerleri paylaştıkları hissine kapılmaktadırlar. Durkheim'in arayıp da bulamadığı araç, toplumsal düzenin, toplumsal dengenin gerçekleştiricisi, mutluluk kutusu olarak adlandırılan televizyon ekranı olmasın!...

Nasıl ki toplumun gündemini televizyon belirliyorsa, kamuoyunun biçimlenişini ve yönlendirilmesini de o sağlamaktadır. Kamuoyunun biçimlendirilmesini, en iyi bir biçimde seçimlerde gözlüyoruz. Kimlerin seçileceği konusunda televizyonun yönlendirmesi, seçimlerden sonra da devam etmektedir. Televizyon seçilenlerle, seçenler arasındaki bağların sürmesine yardımcı olmaktadır. Hem iktidarın ve hem de muhalefetin televizyona gereksinmesi vardır. Hem iktidar ve hem de muhalefet, televizyon aracılığıyla, kendi düşünceleri, fikirleri ve ideolojileri doğrultusunda kamuoyunu ve seçmenleri yönlendirmeye çalışır.

Televizyonun toplumsal düzenin sağlanmasında en önemli araçlardan biri olduğunu açık bir biçimde ortaya koyduktan sonra, uluslararası boyuta geçebiliriz. Televizyon uluslararası boyutta küreselleşmeyi sağlayan en etkin bir olanaktır. Küreselleşme aynı zamanda kültürel emperyalizmin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Kültürel emperyalizmi, en kısa biçimde belirli bir kültürün, diğer tüm kültürleri ortadan kaldırmaya çalışarak, tek başına dünyaya egemen olması biçiminde tanımlanabilir. Dolayısıyla kültürel emperyalizm, kültürel merkezîyetçilik (ethno-centrisme) anlamına da gelmektedir. Şu anda bir olgu olarak, dünyaya Amerikan kültürünün egemen olmaya çalıştığını görüyoruz. Amerikan kültürel merkezîyetçiliğinin egemenliğini sağlayan en güçlü silahın da, televizyon ekranının olduğunu görüyoruz. Japonya'dan İspanya'ya, Güney Afrika Cumhuriyeti'nden Tunus'a, Brezilya'dan Kanada'ya kadar, dünya'nın tüm ülkelerinin ekranlarında Amerikan filimlerinin, dizilerinin izlendiğini gözlüyoruz. Bunun sonucunda, dünyanın her yerinde insanların Amerikan aktörleri gibi giyip, Amerikan şarkılarını mırıldandıklarına şahit oluyoruz. Böyle devam ederse, dünyanın tek biçimli bir kültüre doğru süratle yol aldığını söyleyebilir miyiz?

Dünyaya egemen olan Amerikan kültürünün sahnelendiği merkez, serbest piyasa ekonomisinin gerçekleştiği pazardır. Arz ve talebin serbestçe somutlaştığı pazar da, televizyondan nasibini almaktadır. Televizyon, reklamlar aracılığıyla en fazla arz yaratan bir araç haline gelmiştir. Reklamcılar ve gazeteciler resmin yalnızca sözcüklerden yüz

kat daha değerli olduğunu değil, satışlar söz konusu olduğunda onlardan daha çok işe yaradığını da keşfetmiş durumdaydılar. Amerikalı işadamları malların kalitesi ile kullanışlılığının, sunuşlarındaki ustalıktan daha geri planda kaldığını hepimizden çok önce keşfetmişlerdir<sup>6</sup>. Bu çerçeve de konuya baktığımızda, Adam Smith'in tasarladığı serbest piyasa ekonomisi, televizyon aracılığıyla güdümlenen bir ekonomi haline gelmiştir. Reklamlar aracılığıyla teşhir edilen bir malın, kalitesi ne olursa olsun, satın alındığı gözlenmektedir. Pepsi-cola ve Coca-cola dünyada en fazla satılan içeceklerdir. İnsan sağlığı, besleyiciliği açısından, bu içeceklerin niteliği halen de tartışma konusudur. Görüldüğü gibi televizyon, ussal düşünme yollarının temellerini yok edici gücünü tüketiciler üzerindedir uygulamaktadır.

Televizyon akıldan çok duygulara hitap ederek, seyirci sayısını artırmaktadır. Duyguların biçimlenmesinde, bazı temel içgüdülerin rolünü görmemezlikten gelemeyiz. Bu içgüdülerin en önemlilerinden biri, insan türünün devamını sağlayan cinsel içgüdüdür. İkincisi de insanın kendi öz varlığını korumasıdır. İnsan, kendi öz varlığını korumak için, çevresine ve çevresindekilere egemen olmak ister. Egemen olma, beraberinde kaçınılmaz olarak şiddeti de taşır. Bu nedenle televizyon programlarının büyük bir bölümü, cinsel arzulara ve şiddete yönelik olmaktadır. Kan, ayrılmış organlar, acıdan bağırma, şiddet doksanıncı yılların televizyondaki yeni pornografisidir. ABD'inde yapılan bir araştırmaya göre, bir Amerikalı televizyonda 10 binle 20 bin arasında öldürme olayını görür<sup>7</sup>. ABD'inde yapılan diğer bir araştırmada, programların %70'inde şiddet saptandı... Ekrandaki cinayetlerin sayısı, gerçek dünyadakinden on kat daha fazlaydı<sup>8</sup>.

Cinselliği içeren filmlerin televizyonda oldukça ağırlıklı bir yer kapsadığını gözlüyoruz. Özellikle cinsel gereksinimleri yeterince tatmin etme olanağını bulamayan, cinsel konularda acı olan, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, cinsel konuları içeren filimler, daha fazla seyirci çekmektedir. İzlenme oranlarını (rating) artırmak isteyen kanalların, cinsellik içeren filmlere daha fazla ağırlık verdiklerini biliyoruz. Cinsellik TV için tabuydu. Yetmişlerin başında, cinsellik konusu ciddi bir biçimde ele alındı. Kısa süre sonra şiddetin yerini aldı. Seksenli yıllarda şiddet ve seks filmlerinin sansürden geçirilmesi değil, fakat haber verilmesi ve geç saatlerde oynatılması istendi<sup>9</sup>. Bu arada, cinsel bir obje olarak gösterilen kadının istismarından sıkça söz edildiğine de değinmek gerekir. Aynı şekilde, en büyük tüketim birimi olarak görülen aileye hitap eden reklamların büyük bir bölümünde kadın ve çocuk imgesi sıkça kullanılmaktadır. Bir çok kadınlar ve kadın dernekleri, grevlerle, gösterilerle, davalarla ve bazen de paralel yayımlarla, kadın istismarını engelleme konusunda büyük başarılar elde ettiler<sup>10</sup>.

Ne denli eleştiresek de, bir olgu olarak televizyonun kültürümüzün bir parçası olduğunu inkar edemeyiz. Geniş kitlelerin boş zamanlarının büyük bir bölümü,

<sup>6</sup> NEİL, Postman, age, s.87

<sup>7</sup> L'évenement, age

<sup>8</sup> BERTRAND, Claude Jean, age, s.104

<sup>9</sup> BERTRAND, Claude Jean, age, s.104-105

<sup>10</sup> BARTRAND, Claude Jean, age, s.102

televizyon ekranının önünde geçmektedir. Televizyon ekranı, bu kitleleri gerçek dünyadan alıp, geçici mutlulukların yaşandığı evrenlere götürmektedir. İnsanlar, kendilerini düşünme sıkıntısına sokmadan, kendilerini televizyonun cazibesine terk etmektedirler. Çalışma yaşamında insanlar, hergün artan bir oranda, aşırı biçimde uzmanlaşmış işleri yerine getirmektedirler. Dünyayı ahtapot gibi saran çok uluslu şirketlerin işyerlerinde çalışan bu toplumsal aktörler, kendilerine verilmiş basit parçacık işleri yaparlar. Çalıştığı şirketlerin sınırlarını, işleyişini, neye ve kime hizmet ettiğini tasarlama olanağına bile sahip olmadan, bu toplumsal aktörler, duyarsız ve tepkisiz birer varlıklar gibi uslu uslu görevlerini yerine getirirler. Büyük bir bölümünün basit tekrara dayanan, büro işlerini yapan bu yeni orta sınıf üyeleri, yaratıcı ve eleştirel akıllarını pek fazla kullanma gereksinmesi duymazlar. Akşam eve döndüklerinde, çalışma yaşantısının bir uzantısı gibi, televizyon ekranında kendilerine sunulan programları izlerler. Programlar ne denli keyifli olursa, izleyicileri de, o denli mutlu olurlar. Televizyon kumandasını eline alan bu orta sınıf üyesi, eğlence programları açısından birbirleriyle yarışan kanallar arasında gidip gelirler. Anlık mutluluklarla avunan bu toplumsal aktörler, bir süre sonra, beyinlerinin uyuşmuş, içlerinin boşalmış olduğunu hissederek ve artık uyuma saatlerinin geldiğine karar verirler. Bu yeni dünyanın, bu yeni insan tipleri, düşünmeye bile gerek duymazlar, hem iş yaşamında ve hem de boş zamanlarında kendilerine geçici zevkler sağlayan fırsatların peşinde koşarlar. Bu toplumsal aktörlerin en büyük endişeleri, maaşlarının biraz daha yükselmesi , arabalarının modelini değiştirmeleri , daha iyi bir tatil olanağı bulmalarıdır.

Huxley, insanların başına gelen belaların, bu insanların düşünmek yerine gülmelerinden değil, neye güldüklerini ve düşünmeyi niçin bıraktıklarını bilmemelerinden kaynaklandığını anlatmaya çalışıyordu<sup>11</sup>. Hedonist bir anlayış mı dünyaya egemen oluyor? Yaşamın anlamı eğlenmek mi oluyor? Aklın egemen olduğu bir dünya değil de, zevk veren duyguların egemen olduğu bir dünyada mı yaşıyoruz? Bu eğlence dünyamız, başkalarının şiddete maruz kalmasından, acı çekmesinden zevk almaya kadar mı uzanıyor? Duygularımız mı aklımıza egemen oldu? Tüm bu sorunların yanıtı, günümüz dünyasını anlamak için kaçınılmazdır. İnsanlık tarihi boyunca, insanların yarattıkları kültürler ve uygarlıklar, önce içgüdülere daha sonra da duygulara egemen olarak, uygar insanı yaratmaya çalıştı. Günümüzde olay tersine dönmüş gibi görünüyor. Düşünmeyen, duygularının ve içgüdülerinin egemenliğine girmiş insanlar türetilmektedir. "Düşünüyorum, o halde varım" diyen Decartes'le başlayan, ussal dünyanın sonu gelmiş gibi görünüyor." "Gülüyorum o halde varım dünyası" mı başlıyor acaba!...

<sup>11</sup> NEIL,POSTMAN,*age.*,s.169